

In de Waag-
tinkel over het
hianen aan de
Gods-woord-
denkgyrnas-
eigering weten
een weigering.
r Berkhof.
ten mond mis-
uinst argeloos
de Kerk" „de
geloovigen de
". De dierbare
" zijn niet in
d.w.z. minder
zegde immers
Schrift Gods
reft lezen we:

en identiek is
e, die de ver-
rifiert omschrijft
dijk voor ver-

m. De „Open-
n Gods heer-
den heerschap-
se meteen in-
leze daad van
ig is dus ook
kene" mensch
„ontmoeting"
ongeveer be-
e menscheid
den bijbel; de
„getuigenis"

een moeilijk-

geloof zelf op,
en onder deze
en van geen

ter die onge-
achte, luther-
'n fatale rol,
et en onder"
dig, — zegt
dig. Waarom
in de kamer,
et avondmaal
beurt er niet
dus eigenlijk
latzelfde
rth en Berk-
higheid" van
a tegenwoor-
e klok slaat.
stivisme. Dat
t. Waar een
veel eeuwen

n gevoel ver-
n deze iden-
t, als hij een
dat hij Gods
lentiteit kun-
t de vorm is,
is komt.

rd „inhoud"
den bijbel;
an den met
handelenden
de „Gegen-
igenis".
i) zelf weer
ar — heeft
inhoud?
zijn? Hoort
in g (Akt)
Gegenstand"
zijn (66).
niet een ge-
rd-zijn.
er een niet-
penwijsheid.
soo vlot mo-

Openbaring
vens gezegd,
lf gezag be-
houd is. De
i staat, aan
itbrengt, en
i kracht op
ren, dat ook
re zorg van
le noemen).
en interesse

om haar inhoud. De nadere bezinning op de verhouding van inhoud en vorm (verhouding Gods Woord—mensen-woord, proces der inscripturatie, aard der inspiratie) is het terrein der theologie, behoort niet tot de Kerk maar tot de school. Op de weg der geloofsbevinding is de erkenning van de Schrift als het Woord Gods niet een eerste, maar een laatste belijdenis. Het geloof begint bij de inhoud en eindigt bij de vorm.

De duisterheid, en kerkelijke oneerlijkheid, ik mag het woord niet achterwege laten, geloof ik, van deze redeneering is hierin gelegen, dat men zich aanstelt, alsof dat, wat „er staat" bedoeld is als ware het dat „wat er in staat". Maar dat is nu juist het misleidende. Die „werken Gods", die „staan er niet in". Daarvan en daaraan wordt slechts getuigenis gegeven. De letter, die „staat er". Maar wat „er staat", wordt nu slechts als de „vorm" aangediend; terwijl een normaal lezer pleegt te vermoeden, dat wat er staat de „inhoud" zelf is. En daarom is dit een knappe, maar dan alleen de argeloozen misleidende redeneering, die wat er staat (de inhoud) in discredit brengt, terwijl men zegt: heb er toch eerbied voor, want de inhoud, dien moet ge gelooven. K. S.

VORM-EN-INHOUD-KUNSTGREPEN OOK IN DE DOGMENGESCHIEDENIS.

Hierboven spraken we over Berkhof's opereeren met het vorm-inhoud-schema. Let op, hoe onder dit aspect ook de dogmen- en kerkgeschiedenis wordt geteekend, en — misteekend. De auteur schrijft:

Het is echter een feit, dat deze vorm der Openbaring in de laatste eeuwen een veel zwaarder accent heeft gekregen, dan zij van nature in de economie Gods en in de geloofsdaad bezit. De situatie noopte er toe. De Reformatie moest de gedachte afwijzen, dat de Kerk de primaire vorm der Openbaring zou zijn. In de plaats der Kerk stelde ze de Schrift. Tegenover de apologetische uitbouw van de kerkleer door de theologen der Contra-reformatie, ontwikkelde de reformatische theologie op even apologetische wijze een brede leer aangaande de Schrift en haar eigenschappen. Zo werd de grote slag tussen de beide confessies geleverd op het gebied van de vorm, of (dogmatisch gezeten) van de prolegomena.

Onder „prolegomena" worden verstaan die gedeelten van een verhandeling, die over de vóór-vragen handelen. Maar ook hier is weer een misgreep. Want indien men tot den inhoud der Schrift rekent datgene wat er werkelijk staat, dan is ook het geene de bijbel van zichzelf zegt tot zijn inhoud te rekenen. Het gaat niet aan, den inhoud van een koninklijke boodschap te noemen datgene, waarvan de boodschaps tekst een getuigenis geeft (zonder dat het erin staat), en dan op eigen gezag te gaan uitmaken, wat de boodschap van een koning waard is en waard kan zijn; en daarna te verklaren, dat dit kwesties zijn der prolegomena. De prolegomena der dogmatiek zijn geen prolegomena van den bijbel. Die zegt zelf, wat hij is, en wat hij waard is, en wat de waarde is van wat „er staat" en van wat „er achter staat". De inhoud van de uitspraken van den bijbel, ook omtrent zichzelf, heeft dan te gelden in al ons spreken, prolegomena zoowel als eigenlijke hoofdstukken der leer. We lezen verder:

„Later betrad een andere tegenstander het veld, het neo-protestantisme, dat de vorm der Openbaring zocht in geweten, natuur, zedelijke normen of religieus gevoel.

Alsof het barthianisme zelf geen verkapt „neoprotestantisme", d.w.z. modernisme was: zie wat we hierboven opmerkten over de „ontmoeting". Verder:

Vandaaruit kwam het kritisch te staan tegenover de openbaringsprestatie der Schrift en kreeg het een scherp oog voor de menselijke kant van de Bijbel.

De menselijke „vorm"; dat heet nu de menselijke „kant". Het wordt al net zoo ingewikkeld als een synodale verbondstheorie (Praeadvies)). Verder:

Zo werd de historische kritiek geboren. En weer werd de strijd gevoerd over de vorm, zodat de orthodoxe theologie met een formalistisch waterhoofd bezwaard bleef.

Een formalistisch waterhoofd, welja. Alsof niet Barth's Dogmatiek in feite niets anders was dan een oneindige repetitie van zijn prolegomena, en dus, vanwege het nu noodzakelijkerwijze ontbreken van zulk een leer-inhoud die geen v r a g n á á r „het" dogma was, doch een r e p r o d u c t i e van geopenbaarde inhoud en niets anders was dan waterhoofd, en waterhoofd en wat daar verder aan onsmakelijke beelddruk zou te gebruiken zijn.

We besluiten met het citeren als volgt:

Het Schriftgezag bleef het schibboleth, dat de geesten scheidde. Tegenover de autonomie van het neo-protestantisme ging het om het gezag der Schrift, zoals het tegenover de R.K. Kerk om het gezag der Schrift ging.

De positie der orthodoxie tegenover dit dubbele front was onvermijdelijk, maar de daarbij behorende polemisch apologetische instelling heeft haar geen goed gedaan. Dit voorop stellen van de vorm der Openbaring — waarna dan, als er nog tijd overbleef, ook over de

inhoud werd gesproken — ging recht tegen de draad der geloofsbevindingen in en moest tot een verkrampt en formalisering der orthodoxie leiden. Het zoveel lichter en natuurlijker accent, en de zoveel grotere vrijheid waarmee Luther en Calvin over de Schrift als de vorm der Openbaring spraken, is latere geslachten vreemd geworden. Luther critiseerde vanuit de inhoud de vorm, tenminste een tijd lang. Zijn opmerkingen over Jacobus, Hebreërs en Openbaring zijn bekend. Calvin was voorzichtiger, maar zijn commentaren en de voorrede's daarbij, bewijzen dat het ook hem geheel om de inhoud en veel minder om de Schrift-als-vorm te doen was. Vooral bij de bespreking van sommige der algemene zendbrieven horen we een kritische toon. Nu, na drie eeuwen van strijd, spreekt de orthodoxie een andere taal. We horen uit den treure spreken over „het Schriftbeginsel", over „schriftuurlijk", „schriftgetrouw", „bijbelgetrouw". Iemand zei onlangs tegen me: „Wij kunnen toch met een mens niet over de bijbel spreken, als wij niet eerst zeggen, met welk gezag die tot ons komt!" En ik hoorde zelfs van iemand, die deze regel in praktijk wilde brengen, door eerst aan de buitenkerkelijken te bewijzen, dat de Bijbel Gods Woord is, om hun daarna te gaan vertellen, wat er dan wel in staat. Zeker, dit zijn extremen. Maar ze zijn symptoom van een diepe formalisering en verschooling der orthodoxie.

Dat hiermee de weg van de geloofsbevinding verlaten is en Kerk en school verwisseld zijn, blijkt daaruit, dat dit „Schriftprincipe" niet bij machte is om een echte scheiding der geesten tot stand te brengen. Dat was wel mogelijk, zolang men over de vorm sprak, terwijl men de inhoud bedoelde. Nu kan men zich wel met veel ophef in allerlei acties en congressen verenigen op „de Heilige Schrift als Gods onfeilbaar Woord" (dat kan men van Steenblok tot Schroten, van K. Dijk tot Joh. de Heer, van Schilder tot Ridderbos!); maar daarmee is geen inhoudelijke geestesgemeenschap meer aangeduid.

Inderdaad, op de tusschen genoemde heeren in gedring zijnde punten ontbreekt ook elke inhoudelijke geestesgemeenschap. Maar bij de Barthianen ontbreekt die helemaal. Die hebben alleen maar geestesgemeenschap in de, negatieve, formalistische waterhoofdsprolegomena, die immers het abc en het xyz der barthiaanse filosofie (beter gezegd: het barthiaanse logicisme) zijn. Evenzeer verhaspeld als het debat over de analogia entis; dat was bedoeld als een kwestie van logica, en werd misvormd tot eene van metaphysica. K. S.

DS B. A. BOS OVER DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ: MEEGESLEURD IN DEN VAL VAN HET LIBERALISME.

DS Joh. Francke schrijft in Kb. Zuid-Holland-Zuid:

Wij hebben indertijd in deze Kerkbode geschreven, dat ds B. A. Bos reeds in 1946 met een program voor een nieuwe politieke partij in 'n actiesat liep. De Bos ontkende dat. En nu is ons gebleken, dat hij daarin gelijk had, doch verzwag, dat hij in Nov. '46 had bedankt voor het lidmaatschap van de a.r. Kiesvereniging in Voorburg en zich ook van de a.r. partij had losgemaakt.

Dat blijkt uit een stuk, dat hij in Nov. '46 aan die a.r. kiesvereniging heeft gezonden en dat hij ook in Voorburg heeft verspreid. Wij zijn in het bezit van de doeld stuk en laten het hier in extenso volgen. Het is een zeer ernstig en degelijk stuk, dat de overweging waard is en ook in 1950 nog van actueel belang.

Ook wij vernemen, dat ds Bos de beweringen van ds Francke onjuist genoemd had, en waren dus benieuwd, wat hij op die bewering te zeggen had. Dat is al gebleken. Thans volgt het eerste gedeelte van het schrijven van ds B. A. Bos, zooals ds Francke dat weergeeft in zijn kerkbode:

Voorburg, November 1946.
Aan het Bestuur en de Leden
van de A. R. Kiesvereniging
„Nederland en Oranje".
V O O R B U R G.

Hooggeachte Heeren,

Het is na lange en ernstige bezinning, dat ik men mij met het volgende schrijven tot U te moeten wenden, met het verzoek het in Uw ledenvergadering voor te lezen, waar ik meen, dat het alle leden geldt.

De toestand van ons werelddeel zie ik zeer ongunstig en ernstig. Ik meen dat sinds den oorlog er in West-Europa een geestelijk zedelijk vacuum is ontstaan, dat eenzideels mogelijk profetie is van den algeheelen ondergang van ons werelddeel en anderzideels ons tot ernstige bezinning roept, waar de Heere ons misschien nog een laatste kans tot redding geeft.

Dat geestelijk zedelijk vacuum, dat ik zoeven noemde, schijnt mij het gevolg te zijn van een ernstige crisis, die het liberale denken heeft aangetast. De S.D.A.P. die zichzelf omgevormd heeft tot een „populaire" en „liberale" Partij van den Arbeid, moge zich nog voorstellen iets te kunnen redden van de vergane glorie, maar dit zal m.i. niet gelukken, waar deze omvorming zelf reeds zegt dat men aan eigen idealen niet meer onvoorwaardelijk gelooft. Eenzideels kunnen we ons daarover van harte verblijden, als we er aan denken, hoe sinds de Fransche Revolutie het christelijk beginsel van het liberalisme ontzaglijke tegenstand heeft ondervonden. Maar anderzideels wil ik niet vergeten — en dit profeteert misschien heel ernstige dingen — dat heel West-Europa op liberale grondslagen is gefundeerd en heel de publieke opinie, alsmede de welvaarts-politiek, op deze grondslagen rust. Daarom staan we naar mijn gedachte voor een bankroet der Westersche wereld.

Niet slechts is de maatschappelijke positie van ons en onze kinderen in gevaar, maar veel ernstiger is, dat de geestelijke kracht van West-Europa en ook van ons volk verdwijnt!

Het doet mij hartelijk leed, dat ik na veel beraad tot de overtuiging moest komen, dat de anti-revolutionaire partij tegen deze ontreding, die catastrofaal is, geen dan opwerpt of kan opwerpen, want zelf wordt deze partij meegesleurd in den val van het liberalisme. Al voert ze in haar vaan ook den naam van Christus, de oude beginselkracht is blijkbaar van haar geweken en steeds meer heeft zij zichzelf met het liberale denken verzoend, met als gevolg dat zij tot waarlijke reformatie niet bereid blijkt te zijn en de geestelijke kracht mist om het vacuum te vullen.

Hierbij denk ik aan het program van actie der A.R.-Partij van 1946, waarin in art. 3 (zie Trouw van 19 Febr. 1946) gehandeld wordt over de geestelijke vrijheid en deze aldus wordt omschreven: „De niet-neutrale, de Christelijke Staat heeft de geestelijke vrijheid te handhaven en te bevorderen, de geestelijke verscheidenheid te eerbiedigen" (vtdruk van mij. B.). Het gaat hier om de vraag of we de geestelijke en de principieele verscheidenheid mogen eerbiedigen. En of deze eerbiediging grondslag kan zijn van den christelijken Staat. En dat meen ik met ernst en beslithet te moeten ontkennen. Als gevolg van de zonde, die zich doorgezet heeft tot alle menschen en alle levensverbanden en levensverhoudingen is er een geestelijke verscheidenheid. En waar wij werkelijkheidsmenschen zijn, zullen we dit in ernst hebben te aanvaarden en er mee hebben te rekenen. Maar dat is heel iets anders dan EERBIEDIGEN. Dat eerbiedigen is zuiver humanistisch en moet blijkbaar mogelijk maken onder de samenwerking met anderen in de regering een basis te leggen, maar een basis, die niets te maken heeft met Christus, ja, die Zijn heerlijkheid schuilt doet gaan en in wezen Zijn absolute Koningschap verloochent.

Dat dit zuiver liberaal, of wilt U „humanistisch" is, moge U blijken, als ik het A.R.-standpunt even vergeijk met dat van de liberale Partij van de Vrijheid. Het uitgangspunt van het program van de P.v.d.V., aangehaald in tal van verkiezingspamfletten en in „Voorlooppige interne Leidraad van de P.v.d.V." is, dat men in de op christelijken grondslag berustende samenleving de Vrijheid, gepaard met de Verdraagzaamheid en Verantwoordelijkheid in den rechtsstaat vooropstelt. De Partij van de Vrijheid beweert hiermee naast de Christelijke partijen te staan.

En bij nuchter overwegen moeten we zeggen, dat er veel overeenkomst is met het A.R.-program van actie, dat ik aanhaalde. Die eerbiediging van de geestelijke verscheidenheid in den niet neutralen staat, stemt aardig overeen met de vrijheid en verdraagzaamheid in den op christelijken grondslag gefundeerden rechtsstaat. Ik herinner mij hoe ik vroeger vrij geregeld in de Rijkswerkinrichting „Veenhuizen" kwam, en hoe daar bijna elk koloniehuis een opschrift droeg, als: Vrijheid, Verdraagzaamheid, Menscheit, Humaniteit enz. En hoe die vrijheid en die eerbiediging van de geestelijke verscheidenheid wordt toegepast, blijkt duidelijk uit de regeringspolitiek van de A.R.-Partij in de laatste 10 jaren. Samenwerking op brede basis; nationaal kabinet en meerdere slagzinnen zeggen ons dat men tenslotte niet leeft uit de Souvereiniteit Gods, maar uit de volkssouvereiniteitsgedachte, ondanks principieele „leuzen". De eerbiediging — wat iets anders is dan aanvaarding — van de geestelijke vrijheid, kan m.i. nooit de grondslag zijn van een waarlijk christelijken staat. Aan elk staatsgezag ligt nu eenmaal een beginsel ten grondslag en zonder dat is er geen enkel staatsgezag denkbaar. De grondslag van een waarlijk christelijken staat is Gods souvereiniteit. En nu kan men wel zeggen dat er nog allerlei wetten gelden of worden uitgevaardigd, die aan het christendom herinneren, maar dit is nog geen garantie dat de Staat waarlijk christelijk is, of op een christelijken grondslag rust. Er is een onverzoenlijke antithese tusschen Gods souvereiniteit en de volkssouvereiniteit en van onzen z.g. „christelijken staat" is de laatste de grondslag. Heel onze constitutie rust op de „beginselen" van de Fransche revolutie met haar humanistische leuze van „vrijheid, gelijkheid en broederschap". En het ideaal der Fransche revolutie was een einde te maken aan de traditionele regeringsvorm en ze eischte dat het volk zelf — oordeelend naar zijn „gezond verstand" — zou uitmaken hoe het zou worden geregeerd. De volkssouvereiniteit was het eenige beginsel. En elk hooger beginsel dat men als basis voor de samenleving zou willen stellen is als vooroordeel gebrandmerkt en als conservatief ter zijde gesteld.

En zoo is het bij ons nog. De regering wordt samengesteld in overeenstemming met den wensch van het volk, dat soeverein is. En de A.R.-Partij heeft hieraan meegedaan en doet hieraan vandaag mee. Haar begerte naar een nationaal kabinet of een kabinet op brede basis is daarvan het bewijs. En in die constellatie tracht nu de A.R.-Partij zooveel mogelijk stemmen te krijgen, om zooveel mogelijk „christelijke" resultaten te kunnen boeken. Het gaat — ondanks mooie leuzen — niet meer om beginselen in de eerste plaats, maar om een te verkrijgen resultaat! Ze heeft zich naar het beginsel der volkssouvereiniteit geschikt en is dus met dit beginsel meegegaan, om — na eerst de basis praktisch aanvaard te hebben — nog te redden, wat te redden viel en de resultaten te boeken. In dezen is de regering van Colijn een duidelijk bewijs. Nimmer is misschien het resultaat zoo groot geweest; nimmer was ook de kracht van het christelijk beginsel zoo gering. Met inspanning van alle krachten heeft men zich op

Wijzigingen Handboek 1950

Biz 56 Bussum. Adres kerkeraad: A. H. Knauff, Lothariuslaan 95, Bussum.

Biz 77 Scheveningen. Adres kerkeraad: Mr L. Rooleveld, Voornestraat 6, Scheveningen, Tel. K 1700—555247.